

CENTAR ZA NENASILNU AKCIJU
CENTRE FOR NONVIOLENT ACTION

ured u Beogradu:

Ulofa Palmea 2A, 11160 Beograd, SRJ
Tel/Fax: +381 11 34-32-612, Tel: 34-32-403
cna.beograd@nenasilje.org
www.nenasilje.org

TROMESECNI IZVEŠTAJ

DECEMBAR 2001 - FEBRUAR 2002.

Centar za nenasilnu akciju (CNA) je nevladina i neprofitna organizacija čiji su osnovni ciljevi izgradnja mira, razvoj građanskog društva, regionalna saradnja i promocija kulture nenasilja.

Naša glavna aktivnost je organizovanje i vođenje treninga (seminara) iz nenasilne razrade konflikata i podrška grupama i pojedincima koji žele da se bave ovom vrstom rada. Kroz treninge iz nenasilne razrade konflikata imamo kao cilj razvoj političke svesti učesnika/ca i širenje vještina nenasilnog ophođenja sa konfliktima. Na treninzima CNA okuplja ljude iz svih krajeva Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Jugoslavije i Makedonije, time dajući posebnu važnost umrežavanju i komunikaciji među ljudima iz različitih krajeva, podržavajući proces razgradnje predrasuda i izgradnje poverenja.

CNA je počeo sa radom 1997. godine otvaranjem ureda u Sarajevu. Ured u Beogradu je otvoren 2001. godine. CNA je ogranak nemacke organizacije KURVE Wustrow.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	2
UVOD	3
GLAVNE AKTIVNOSTI	4
Istraživanje u Jugoslaviji	4
<i>Uvod</i>	4
<i>Politicka situacija</i>	4
<i>Nevladine organizacije i vlasti</i>	8
<i>Poteškoce sa kojima se NVO susrecu</i>	8
<i>Izgradnja mira, regionalna saradnja, meduetnicki dijalog</i>	9
<i>Postojece inicijative</i>	9
<i>Potrebe i pouke</i>	10
<i>Uloga CNA u izgradnji mira</i>	11
Trodnevni trening u Štrpcu	12
OSTALE AKTIVNOSTI	14
Regionalni susret u Grožnjanu	14
Godišnja konferencija Centra za izgradnju mira	15
PLAN AKTIVNOSTI	15
PRILOG	16
O toleranciji i govoru mržnje	16

UVOD

Drage prijateljice i prijatelji,

Ušli smo u još jednu kalendarsku godinu. S prošlom smo se oprostili prilicno umorni, ali i spremni da uđemo u ovu, 2002. s novim idejama i s novom energijom. Beogradski ured CNA se već uhodao, mada i dalje postoje poteškoće u vezi s pravnom i administrativnom regulativom s obzirom da zakon o radu stranih organizacija još nije stigao dalje od predloga.

Krajem godine smo održali jedan timski sastanak u Sarajevu, važan i neophodan, gde je bilo reci o dotadašnjem radu i planovima za budućnost. To je bila odlična prilika da se skoro svi skupimo i čujemo, ali i oprostimo od naše koleginice Ive Zenzerovic. Iva je, kao što je bilo planirano, bila u CNA timu oko godinu dana, i sada se vratila u Centar za mirovne studije Zagreb. Mada nam je žao što više nema njenog aktivnog i vrednog doprinosa radu tima, koji nam je bio veoma značajan, njen povratak u CMS Zagreb stvara još jednu jaku vezu sa tom organizacijom koju veoma cenimo i sa kojom delimo vrednosti za koje se zalažemo. U to vreme nas je posetila i dr Martina Fischer koja nacinila evaluacione intervju s nama.

Decembar je bio prepun aktivnosti. Završen je istraživački put po Jugoslaviji iz kojeg smo dobili bolji uvid u situaciju koja vlada u nevladinom sektoru, ali i politicku situaciju u razlicitim krajevima zemlje za koju se može reci da je turbulentna i vrlo razlicito percipirana od razlicitih strana.

Clanica iz beogradskog ureda i jedan dan iz sarajevskog, bili su u Štrpcu gde su na poziv tamošnjeg OSCE-a uradili trodnevni trening za ljude u toj srpskoj enklavi na Kosovu. Imali su priliku da dobiju uvid u poteškoće sa kojima se ljudi u Štrpcu svakodnevno suocavaju, ali i da se sretnu sa jednom od ucesnica sa naših prethodnih treninga. U Kiseljaku je održan još jedan Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata u saradnji i uz podršku GTZ-a iz Sarajeva, koji su vodili/e clanovi/ice CNA iz oba ureda.

Prva dva meseca ove godine obeleženi su radnim posetama, sastancima, internim CNA treningom i neprijatnom veću da ćemo martovski Osnovni trening morati da odložimo za maj zbog nedostatka finansijske podrške za taj trening.

Pocetkom februara je održan interni trening CNA u Sarajevu koji je bio vrlo koristan zbog medusobne razmene znanja, informacija i iskustva. Istog meseca su clanica iz beogradskog i clan iz sarajevskog ureda na poziv Commite for Conflict Tranformation Support iz Londona bili u poseti mirovnim organizacijama u Engleskoj i Severnoj Irskoj. Više o internom treningu i poseti Engleskoj i Severnoj Irskoj možete naci u tromesecnom izveštaju sarajevskog ureda.

Krajem februara na poziv The Centre for Peace Building iz Berna clanica CNA je ucestvovala na njihovoj godišnjoj konferenciji u ulozi referentice, a u Grožnjanu, Hrvatska, u Regionalnom Centru prisustvovali smo na regionalnom sastanku i evaluaciji projekta "Doprinos komunikaciji u podijeljenim zajednicama - regionalni mirovni odaziv za južnu Srbiju i Makedoniju".

Ovi meseci su i u znaku politickih previranja, razlicitih dogadaja, cesto i u znaku politicke i gradanske (ne)tolerancije: puno se prica i sluša o sudenju Slobodanu Miloševicu, razgovara o budućnosti Federacije i susretima između predstavnika Srbije i Crne Gore, o stanju u južnoj Srbiji i na Kosovu, o statusu Vojvodine, sve većem neslaganju dve vodeće partije u okviru DOS-a: Demokratske stranke i Demokratske stranke Srbije, o odgovornosti pojedinaca za ucinjeno u protekloj deceniji i nemogućnosti nekih da to prihvate. Ljudi koji pokušavaju da rade na razvoju tolerancije među etnickim grupama ili na koracima ka suocavanju sa prošlošću, još se uvek ne mogu osecati bezbedno, kako su otvorene ili anonimne pretnje još uvek prisutne.

GLAVNE AKTIVNOSTI

Istraživanje u Jugoslaviji

Autorica: Ivana Franović

Uvod

Istraživačko putovanje u Jugoslaviji radili su Ivana Franović, Milan Colić i Nedžad Horozović iz Centra za nenasilnu akciju u oktobru i decembru 2001.

Ciljevi ovog istraživanja bili su:

- Upoznavanje nevladinih organizacija i lokalnih prilika u kojima rade
- Analiza političke situacije u zemlji i analiza problema u društvu
- Ispitivanje potreba grupa koje rade u oblasti izgradnje mira, razrade sukoba, međuetničkih odnosa, i koje rade na prekograničnoj saradnji
- Ispitivanje potrebe za edukacijom iz nenasilne razrade sukoba.

U toku istraživanja posetili smo 46 organizacija širom Srbije i Crne Gore: u Nišu, Medvedu, Leskovcu, Vlasotincu, Vranju, Bujanovcu, Preševu, Čacku, Užicu, Novom Pazaru, Kraljevu, Kragujevcu, Dimitrovgradu, Pirotu, Knjaževcu, Zajecaru, Negotinu, Boru, Beogradu, Novom Sadu, Somboru, Bečeju, Kolašinu, Podgorici, Nikšiću, Cetinju, Kotoru, Herceg Novom, Tivtu, Ulcinju, Bijelom Polju.

Kako je istraživanje trajalo veoma kratko s obzirom na veličinu Jugoslavije i broj aktivnih organizacija, prioritetnije nam je bilo da više vremena posvetimo manjim mestima i gradovima i organizacijama koje su aktivne u njima, nego Beogradu.

Istraživanje nije sprovedeno na Kosovu iz sigurnosnih razloga.

Politička situacija

Politička situacija u SR Jugoslaviji je veoma složena. Složenost počinje već time što se pojam "Jugoslavija" različito percipira. Neko pod Jugoslavijom podrazumeva Crnu Goru i Srbiju sa pokrajinama: Vojvodinom i Kosovom. Nekome je Jugoslavija: Crna Gora, uža Srbija i Vojvodina. Nekome je Jugoslavija samo Srbija (ostaje otvoreno pitanje da li je to "Srbija" samo uža Srbija, ili se tu ubraja i pokrajina Vojvodina). To ujedno znači da korišćenje pojma "Jugoslavija" neko sa ovih prostora može doživeti kao vrlo političku izjavu, bez obzira što to jeste zvaničan naziv države. Slično je i sa pojmom "Srbija".

Trenutna situacija je takva da deo stanovništva Republike Crne Gore želi da Crna Gora postane nezavisna država, da deo stanovništva pokrajine Vojvodine u Srbiji želi da Vojvodina kao pokrajina ima veću autonomiju, a veliki deo stanovništva pokrajine Kosovo želi da ta pokrajina dobije status nezavisne države.

Parlamentarni izbori u Crnoj Gori održani u aprilu 2001. godine bili su uglavnom doživljeni kao referendum za nezavisnost Crne Gore. Taj doživljaj su potvrdivale dve najveće koalicije izborom svojih naziva: "Koalicija Zajedno za Jugoslaviju" i "Pobjeda je Crne Gore - demokratska koalicija Mila Đukanovića". Ovaj nezvanični referendum nije raspetljao zamršenu situaciju u Crnoj Gori, kako ni jedna od koalicija nije dobila preko 50% glasova (već 40,9%, odnosno 42%, prema zvaničnim podacima). Preostali deo biračkog tela je svoje poverenje ukazao Liberalnom Savezu (7,9%) koji se zalaže za nezavisnost i manjim strankama među kojima su i stranke etničkih manjina Albanaca i Bošnjaka.

Tokom 2000. godine, još za vreme vlasti Slobodana Miloševića u Srbiji, u crnogorskim dnevničkim novinama se mogao naći veliki broj feljtona o "vekovnoj torturi Srbije nad Crnom Gorom". Ta atmosfera je vrlo podsećala na atmosferu u Bosni i Hercegovini ili Hrvatskoj pred rat, uz pojačano prisustvo policije u maskirnim uniformama naoružane kalašnjikovima na putevima kroz Crnu Goru, tako da je u to vreme postojao strah od mogućeg rata između Srbije i Crne

Gore. Tog straha više nema, narocito ne nakon takozvanih "promena" u Srbiji (pada prethodnog režima).

Ono što je svakako ostalo je pitanje nezavisnosti Crne Gore kao goruce pitanje u Crnoj Gori. U Srbiji je nakon reakcija tipa: "Neka idu ako hoće", "Neka idu, davo da ih nosi", "Nas niko ne pita da li mi hocemo da živimo sa njima, samo se oni pitaju da li oni hoće da žive sa nama" u toku 2000-te, došlo do blage nezainteresovanosti i zamora od te teme.

Dosta dugo su se vlasti i vecina medija u Crnoj Gori ponašali kao da u okviru Crne Gore postoji konsenzus po pitanju nezavisnosti, pa su oci bile uprte u Srbiju, kao da samo od nje zavisi da li će Crna Gora biti nezavisna država, a malo se vodilo racuna o dijalogu i javnim raspravama medu samim ljudima iz Crne Gore. A tamo je situacija veoma zamršena, podeljenost veoma izražena. To ide dotle da postoje slucajevi da clanovi porodice ne pricaju zbog razlicite politicke opredeljenosti, da u nekim mestima postoje posebni kafici za "jedne", odnosno "druge", da ako sedite u kolima sa beogradskim tablicama i usput upitate nekoga da vam pokaže put, po njegovoj/njenoj reakciji uglavnom možete proceniti za koju politicku opciju glasa. Ni politicke partije, ni mediji u Crnoj Gori ne olakšavaju situaciju, vec doprinose polarizaciji. Mediji su vrlo opredeljeni izmedu dve politicke opcije, tako da se može reci da ne postoje nezavisni mediji u smislu konstruktivne kritike obe opcije i konstruktivnog pristupa problemu.

Prema poslednjem istraživanju Centra za demokratiju i ljudska prava iz Podgorice i agencije Damar, sprovedenom u januaru 2002. da je tada raspisan referendum za nezavisnu Crnu Goru bi glasalo 46,7% gradana/ki, a protiv bi bilo 41,9%. Na pitanje koje bi bilo najbolje uredenje dnosa izmedu Srbije i Crne Gore, 37,2% gradana/ki ocenilo je da je to nezavisna i medunarodno priznata Crna Gora, 32,7% smatra da je to federacija na bazi novog ustava, a 11,2% odgovorilo je da je to savez samostalnih i medunardono priznatih država.

Ovaj konflikt se svakako neće prevazici dok god ne dode do konstruktivnog dijaloga i javnih rasprava medu pripadnicima/ama razlišitih politickih opcija u okviru Crne Gore.

Pored Crnograca i Srba, u Crnoj Gori žive i Albanci/ke (uglavnom na jugu), Hrvati/ce (uglavnom na srednjem i severnom primorju), Bošnjaci/kinje (uglavnom na istoku, u crnogorskom delu Sandžaka), Romi/kinje, i drugi/e. Meduetnicke tenzije su vidljive, no pitanje nezavisnosti Crne Gore je bacilo sve druge probleme u zapecak. O njima se uglavnom cuti ili se negiraju. Tacna etnicka slika Crne Gore je nepoznata, kako je poslednji popis stanovništva bio 1991. godine. Naredni popis se očekuje u aprilu 2002.

Prema infomacijama koje smo dobili u toku ovog istraživanja 7,6% stanovništva cine Albanci/ke, dok ih u primorskom gradu Ulcinju na samom jugu Crne Gore ima 83%. Problem sa kojim se Albanci/ke najčešće sreću je nepriznavanje diploma koje su stekli na Kosovu ili u Albaniji, a veliki broj njih je studirao upravo tamo, kako bi imali šansu da uče na maternjem jeziku. Interesantan je podatak da se u toku turisticke sezone u Ulcinju može videti najviše turista/kinja sa Kosova (Albanaca/ki), dok su turisti/kinje iz ostalih delova Jugoslavije veoma retki. Nesumnjivo postoje izražene predrasude prema delovima naseljenim Albancima/kama.

Sandžak je regija u Jugoslaviji, naseljena uglavnom muslimanskim (bošnjačkim) stanovništvom, podeljena granicom izmedu Crne Gore i Srbije na dva dela. Dok u Crnoj Gori Bošnjaci nemaju politicku stranku koja ih okuplja, vec su njihovi lideri zastupljeni u vladajucoj koaliciji i opredeljeni su za nezavisnost Crne Gore, Bošnjaci iz Sandžaka u Srbiji imaju svoje stranke, i mahom su protiv nezavisnosti Crne Gore, argumentujuci to opasnošću od podele Sandžaka koji kao regija predstavlja celinu i vežu ga brojne porodice, prijateljske i poslovne veze.

Po popisu stanovništva iz 1991. godine u Srbiji sa Vojvodinom i Kosovom skoro trecina stanovništva nisu srpske nacionalnosti. Etnicka slika se svakako veoma promenila zbog pojacanih migracija u toku poslednje decenije, ali i dalje veliki procenat stanovništva cine Albanci, Bošnjaci/Muslimani, Hrvati, Madari, Bugari, Slovaci, Rusini, Romi, Vlasi, Makedonci, Slovenci, Nemci, Goranci i drugi.

Vojvodina je najmultikulturijna sredina u Srbiji, gde najbrojniju manjinu cine Madari. Nacionalisticki krugovi Madarima još uvek "pamte" i prebacuje savezništvo sa nacistima u Drugom Svetskom ratu. Želju velikog dela stanovništva i lidera Vojvodine za vecom

autonomijom te pokrajine mnogi komentarišu kao želju za otcepljenjem, odnosno pripajanjem Madarskoj. Takvi populistički komentari pojedinih političara nikako nisu bezazleni, kako padaju na plodno tle još uvek prisutnog tinjajućeg nacionalizma.

Na jugoistoku Srbije najbrojniju manjinu čine Bugari (primera radi, u pirotskom okrugu oni čine oko 30% stanovništva). Dok u Vojvodini postoje osnovne i srednje škole na madarskom jeziku, na jugoistoku Srbije, niti bilo gde drugde u Srbiji, ne postoje škole na bugarskom jeziku. Težnju nekih bugarskih političkih stranaka da se uvede osnovno i srednje obrazovanje na maternjem jeziku neki komentarišu (slično kao sa Madarima) da zapravo žele da se pripoje Bugarskoj. Nacionalne predrasude su veoma izražene u tom delu, tako da ide dotle da je "Bugarin" pogrdan naziv za nekoga.

Sve češće se dešava da se mladi ljudi bugarske ili madarske nacionalnosti u poslednjih nekoliko godina opredeljuje da studira u Bugarskoj, odnosno Madarskoj, radi šanse da uče na maternjem jeziku, ali i u nadi da će u tim zemljama lakše naći zaposlenje i pristojnije uslove života.

Na jugu Srbije najbrojniju manjinu čine Albanci. Nakon oružanih sukoba između pripadnika OVPBM (Oslobodilačke Vojske Preševa, Bujanovca i Medvede) i jugoslovenske vojske i policije situacija je sada relativno mirna, uz povremene incidente. Međutim veoma je vidljivo pojačano prisustvo vojske i policije. Na primer, u Medvedu u centru grada, na samom trgu, nalazi se velika kasarna. Nakon oružanih sukoba većina albanskog stanovništva iz Medvede se odselila, uglavnom na Kosovo. Srbi kažu "dobrovoljno", Albanci kažu "bili su primorani". I sam strah se čini dovoljnim razlogom. Vlasti u Srbiji čine određene korake kako bi smirile situaciju, ali veliki broj njih je nespretno izvedeno. Formiranje multietničke policije zvuči kao konstruktivan potez, no ono sa čime se Albanci/ke suocavaju ukoliko odluče da se prijave da rade u policije je nepriznavanje diploma koje su većinom stekli na Kosovu ili pojedini i u Albaniji. U Bujanovcu u lokalnim strukturama vlasti ima jako malo Albanaca. Naš poznanik, Srbin, iz tog kraja, komentariše: "Najveći problem je što Srbi sada treba sa nekim da dele nešto što smatraju svojim, a oni nisu navikli da dele, već da budu gazde." Ali i: "Ovde ne postoji konflikt između Srba i Albanaca, već između Albanaca i države."

U Bujanovcu je izražena podeljenost: posebne radio-stanice albanska i srpska, posebni kafici, posebne škole, različiti jezici.

Na medijima u Srbiji jako često još uvek može da se čuje izraz "Šiptari", što je pogrdan naziv za Albance.

Poteškoca sa kojom se etničke grupe sreću u obrazovanju je svakako nemogućnost negovanja svoje kulturne tradicije. Ukoliko postoje udžbenici na njihovom maternjem jeziku, oni su prevodi udžbenika na srpskom jeziku i predstavljaju jednostrano viđenje istorije. Pored toga, postoji jako malo ili ni malo informacija o kulturi tih etničkih grupa. Apsurd je, na primer, udžbenik iz istorije za osnovnu školu, preveden na albanski jezik koji na koricama ima fotografiju pravoslavne crkve. Nema udžbenika koji na koricama ima sliku džamije.

Pored toga postoji zanemarljiv broj književnih dela napisanih na maternjim jezicima manjina u Jugoslaviji koja su prevedena na srpski jezik.

Obrazovanje nam svakako ne nudi multikulturnu sliku društva u kome živimo.

SMMRI (Strategic Marketing & Media Research Institute) je u aprilu 2001. sproveo istraživanje u Srbiji pod nazivom "Viđenje istine u Srbiji". Rezultati istraživanja su zapanjujući: 39,9% građana Srbije smatra da narodima sa kojima smo bili u ratnom sukobu nikada više ne treba verovati. Krajnju nespornost za pomirenje sa narodima sa kojima smo bili u sukobu izražava 21% ljudi između 18 i 29 godina, a 34,6% ljudi preko 60 godina. Vojska je ocenjena kao najznačajnija institucija za sigurnost zemlje i institucija od najvećeg poverenja. Najvažniji faktor za raspad Jugoslavije je hrvatski nacionalizam (77,7%) i interesi SAD (73,5%). Srbi u BiH su bili tolerantniji nego ostali narodi i zato su stradali (41,9%). Ocena ponašanja relevantnih faktora sa srpske strane: ratko Mladić i vojska RS - odlično (46,3%); Karadžić i rukovodstvo sa Pala - odlično (34,9%). Kao broj ratnih zločina koje su počinili Srbi u poslednjih 10 godina 52,5% ispitanih je označilo 0.

Savezno ministarstvo za etnicke i nacionalne zajednice je pokrenulo kampanju sa parolom "Tolerancija!" Nakon toliko godina govora mržnje na medijima, ovo je svakako osveženje i korak koji treba pozdraviti i podržati.

Ekonomska situacija u Srbiji i Crnoj Gori je jako loša. Primera radi, prema podacima Saveznog zavoda za statistiku prosečna plata u Jugoslaviji, u novembru 2001, bila je 6944 dinara (oko 115 EUR). Potrošacka korpa za četvoročlanu porodicu je u istom mesecu bila 12067.58 dinara (oko 201 EUR). Polako dolazi do zatvaranja pogona velikih fabrika koji su neprofitabilni, i koji su do sada finansirani iz budžeta Vlade, tako da veliki broj ljudi ostaje bez posla. To svakako može izazvati socijalne nemire vecih razmera, no ljudi navikli na razne životne prilike kao što su sankcije, nekoliko ratova, bombardovanje, inflacija, ne reaguju onako kako bi se moglo očekivati.

U Jugoslaviji trenutno živi nekoliko stotina hiljada izbeglih i raseljenih lica iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Kosova. Podaci o njihovom tačnom broju se veoma razlikuju (prema podacima Crvenog krsta u Srbiji ima oko 350.000 izbeglih i 185.000 raseljenih lica). Vecina njih živi u kolektivnim centrima i neretko u neljudskim uslovima. Mahom su smešteni u opštinama centralne Srbije i Vojvodine, i često cine 14-37% ukupnog stanovništva opštine u kojoj se nalaze, uključujući i najsiromašnije opštine u Srbiji kao što su Kraljevo, Kragujevac, opštine na jugu Srbije.

Ti ljudi su mahom neprihvaceni od strane lokalnog stanovništva, koje ih često optužuje za tešku ekonomsku situaciju u kojoj se sami nalaze, tako da nije redak slucaj da je njihov život slican životu u getou.

U razgovorima sa predstavnicima/ama NVO koje smo posetili na pitanje šta se promenilo od "promena" u Srbiji culi bismo mahom razocaranje. Ljudi se uglavnom žale da su rezultati jako spori, da se slabo vide, skoro da nema sistemskih promena, da nova vlast ili ne zna kako ili ne može da iznese prave promene. Medutim, ono što su podvukle skoro sve osobe sa kojima smo razgovarali je da postoji osećaj slobode, da nema više straha od policije, hapšenja, da nema više rada u ilegalni. Bez obzira na razocarenje, postoji generalno razumevanje za probleme sa kojima se suocava nova vlast, pa stoga postoji strpljenje i nada da ce vremenom doći i do suštinskih promena. Nešto manje razumevanja postoji za lokalne vlasti u pojedinim mestima, kako se ima slucajeva da su isti ljudi (iz prethodnog režima) ostali na vlasti, ali su promenili stranku, ili se radi o sasvim novim ljudima koji su prihvatili stari model ponašanja ponašanja (korupcija, nepotizam, osionost itd).

Poteškoce u društvu, u svojoj lokalnoj sredinikoje su aktivisti/kinje navodili:

- Ekonomski problemi, štrajkovi, mala primanja, strah od ostajanja bez posla
- Prepucavanja u vladajucoj koaliciji
- Korupcija ("U opštinu moraš da odneseš bar 200g kafe da bi završio posao, da ne govorim o doktorima")
- Apatija ljudi, melanholija, gubitak snage i energije, narocito apatija mladih ljudi
- Mladi nemaju prostora da se iskažu
- Nezaposlenost
- Tiho iseljavanje mladih ljudi iz manjih mesta i gradova
- Kriminal
- Rasizam
- Nacionalizam
- Ksenofobija
- Neprihvatanje razlicitosti
- Nepoštovanje gradanskih prava manjina
- Govor mržnje u medijima
- Porodicno nasilje
- Zanemarljiv broj žena i mladih ljudi u lokalnim vlastima
- Neinformisanost stanovništva - plodno tle za manipulaciju
- Zanemarljiv broj nezavisnih medija sa edukovanim novinarima koji proveravaju informacije pre nego što ih plasiraju

Nevladine organizacije i vlasti

Nevladine organizacije zameraju "novoj" vlasti u Srbiji što još uvek nisu doneli zakon o nevladinim organizacijama, tako da oni još uvek funkcionišu po starim zakonima, po kojima se finansijsko poslovanje i porezi nevladinih organizacija vode kao kod profitabilnih firmi. Time su NVO prinudene da se bave "kreativnim knjigovodstvom" kako bi opstale. Razocarenje je vece time što su NVO odigrale veoma veliku ulogu u smeni prethodnog režima, i time pružile direktnu podršku sadašnjoj vlasti. Kako kaže jedan od aktivista koga smo sreli: "Za njih smo šetali. Volonterski smo sve odradivali, nikakvu pomoc od njih nismo tražili. To nismo radili zbog njih, nego zbog nas. Ne treba mi ni orden, niti da me tapšu po ramenu. Želim samo da znam koja su moja prava, a ne da ispada da je neko blagonaklon prema meni. Trenutno jesu blagonakloni, pa iz tog razloga i nema finansijske inspekcije. Pitanje je da li ce biti blagonakloni i kad krenemo njih da kritikujemo."

Zakon o NVO u Crnoj Gori se ne razlikuje mnogo po pitanjima finansijskog poslovanja (npr. novac koji organizacija ima na racunu na kraju godine se vodi kao profit i oporezuje se). U Crnoj Gori Vlada i lokalne vlasti imaju po budžetu predvidene iznose za podršku nevladinim organizacijama, medutim, ne može se dobiti informacija koliko je novca predvideno po budžetu, niti kojoj organizaciji je koji iznos odobren. Kako se cini, ta vrsta informacija nije za javnost.

Veliki broj politickih partija na vlasti, i u Srbiji, i u Crnoj Gori, imaju svoje nevladine organizacije.

U nekim opštinama (na primer u Nišu i Pirotu), u gradskim skupštinama postoji "prazna stolica" namenjena predstavnicima/ama NVO, koji nemaju pravo glasa, ali imaju mogucnost da doprinesu diskusiji.

Predstavnici/e lokalnih vlasti se retko ili nikako ne odazivaju na pozive na seminare koje organizuju NVO. Nekoliko osoba sa kojima smo razgovarali napomenulo je da imaju utisak da ih lokalne vlasti doživljavaju kao neku vrstu konkurencije, pošto rade programe koje bi lokalne vlasti trebalo da rade, ali ih ne rade, i da je teško od njih dobiti neku potrebnu informaciju. Jedna od naših sagovornica kaže: "Mislim da nas (lokalne vlasti) doživljavaju kao konkurenciju zato što smo imali prilike da prodemo više edukacija nego oni, pa o nekim stvarima koje bi oni trebalo da znaju, mi znamo više. Stvar cini apsurdnim to što kada hocemo sa njima da podelimo to što znamo, oni se jednostavno ne odazovu na seminar."

Retke su organizacije koje imaju neku vrstu saradnje sa lokalnim vlastima. Retke su i one koje su dobile ma kakvu vrstu podrške od lokalnih vlasti, mada rade na programima od opšte koristi za zajednicu. To se ne odnosi na slucajeve u kojima NVO rade programe distribucije humanitarne pomoci, jer tada uglavnom imaju podršku lokalnih vlasti.

Slucajevi saradnje NVO sa republickim ili saveznim vlastima su takode retki.

Jedna od naših sagovornica komentariše: "Lakše je doci do nekog stranog ambasadora, nego do nekoga u ministarstvu."

Poteškoce sa kojima se NVO susrecu

Jedna od vecih poteškoca sa kojima se susrece veliki broj organizacija koje smo posetili je osipanje ljudstva. Postoji nekoliko razloga za to:

- Edukovani/e aktivisti/kinje prelaze da rade za vece medunarodne organizacije (u kojima retko imaju moc donošenja odluka i mahom imaju izvršnu ulogu, ali imaju vece i redovne plate)
- Edukovani/e aktivisti/kinje su postali predstavnici/e lokalnih ili drugih vlasti
- Nakon smene režima pad motivacije aktivista/kinja.

Vecina ljudi koji rade u NVO nema socijalno niti zdravstveno osiguranje.

Zbog nedostatka odgovarajućeg zakona o NVO one su prinudene da traže finansijsku podršku od stranih donatora, kako se domacim firmama ne isplati da doniraju sredstva za NVO jer svakako na njih moraju platiti porez.

Vecina NVO u Srbiji i Crnoj Gori je "projektno orijentisana", što znaci da nemaju jasno definisanu misiju i strategiju, vec rade predloge projekata na osnovu konkursa koje su donatori objavili. Time donatori direktno definišu strategiju rada i razvoja i prioritete gradanskog društva, cime se gubi autenticka inicijativa lokalnih ljudi koji bolje poznaju lokalne prilike, i programi postaju usmereni ka donatoru, a ne ka ciljnoj grupi. Izmedu ostalog, iz ovog razloga je veliki broj NVO nastao kao posledica slike o NVO da je to šansa za zaposlenje. Jedan naš sagovornik kaže: "Vlada apatija zbog rada na programu koji nije prioritet, ali ako ne prihvatiš programe koji se nude - nema finansija. Donatori finansiraju humanitarnu pomoc, pa je zato radimo, moramo od necega da preživimo."

Dodatna poteškoca je to što NVO retko uspevaju da nadu donatore rade da im odobre finansijska sredstva za strukturno finansiranje (za troškove ureda kao što su: kirija, racuni za telefon, struju, grejanje, plate), dok je za aktivnosti lakše naci finansijsku podršku. Da bi organizacije radile kvalitetne programe potrebno im je određeno iskustvo i uigrana struktura koja bi program profesionalno realizovala. Medutim, ta struktura cesto nedostaje, kako nema finansijske podrške za nju.

Nekoliko organizacija, narocito Romskih, je navelo da im posebnu poteškocu predstavlja to što su prinudeni da pišu predloge projekata na engleskom jeziku, koji velika vecina stanovništva, a time i aktivista/kinja NVO ne govori. Neke organizacije su to navele cak i kao primer diskriminacije: "Ako ne znamo engleski jezik, automatski smo uskraceni za brojne konkurse i donacije."

Nekolicina NVO je navela problem krade projekatnih ideja i nemogucnosti da se zaštite.

Mali broj NVO je naveo poteškoce sa lokalnim ekstremnim grupama.

Ženske grupe koje rade na prevenciji nasilja nad ženama, na podizanju svesti zajednice o velikoj prisutnosti porodicnog nasilja (nad ženama i nad decom), na podizanju svesti zajednice o neravnopravnom položaju žena u njoj, jako cesto su neprihvacene od strane lokalne zajednice, narocito u manjim sredinama.

Poteškoca NVO iz manjih sredina je otežan pristup informacijama (o postojećim edukacijama, o objavljenim konkursima donatora, o slicnim grupama u drugim mestima, o literaturi iz oblasti kojom se bave). Organizacije iz Beograda rede imaju ove poteškoce, kako je to grad koji predstavlja cak i centar informacija.

Izgradnja mira, regionalna saradnja, meduetnicki dijalog

Postojece inicijative

CNA su od posebne važnosti kontakti i poznanstva sa grupama koje rade na izgradnji mira, meduetnickom dijalogu i kojima je regionalna (prekogranicna) saradnja medu prioritetima, kako medu njima vidimo svoje potencijalne saradnike/ce i saveznike/ce u brojnim aktivnostima i promoviranju zajednickih vrednosti.

U Srbiji i Crnoj Gori postoji preko 3.000 registrovanih nevladinih organizacija.

Prema poslednjim podacima Centra za razvoj neprofitnog sektora koji raspolaže bazom podataka o NVO u Srbiji i Crnoj Gori, postoji samo 51 organizacija koja se deklariše kao mirovna i radi na širenju kulture mira i nenasilja. Od tog broja, velika vecina je neaktivna ili imaju aktivnosti koje cesto nemaju ni direktne ni indirektno veze sa izgradnjom mira.

Vecina NVO koje smo posetili, a koje u svojoj misiji imaju širenje kulture mira, veliki deo svojih kapaciteta je posvetila distribuciji humanitarne pomoci. To svakako jeste veoma koristan rad, stotinama hiljada ljudi u Jugoslaviji neophodan, ali nije mirovni rad u pravom smislu.

No, postoje i organizacije koje svoj rad ne vide kao mirovni, ali koje svojim aktivnostima cine bitne korake ka izgradnji trajnog mira.

Veoma mali broj organizacija radi na transformaciji sukoba i organizuje edukacije iz nenasilne razrade sukoba (npr. Most, Hrast, Hajde da...). Vecina organizacija koje smo sreli nije imala priliku da prode takvo obrazovanje, a smatraju to potrebnim za svoj rad. Pojedine organizacije cak imaju želju da izgradnju mira i nenasilnu razradu sukoba uvrste u svoju dugorocnu strategiju, pa su eksplicitno izrazile potrebu za obrazovanjem svojih clanova/ica. Nismo dobili informaciju da ijedna organizacija radi trening za trenere iz ove oblasti.

Što se tice delova zemlje u kojima je stanovništvo etnicki mešovito (jug i jugoistok Srbije, Vojvodina) retke su organizacije koje su etnicki mešovite i koje rade na meduetnickom dijalogu. Organizacije koje okupljaju pripadnike/ce etnickih manjina mahom su fokusirane na ocuvanje svoje kulture i tradicije, i eventualno na zaštitu ljudskih prava etnicke grupe ciji/e su pripadnici/e.

Mali broj organizacija radi direktan monitoring ljudskih prava i suocavaju javnost sa kršenjem osnovnih ljudskih prava. Rad tih organizacija je od neprocenjive vrednosti za društvene grupe cija se prava krše, u smislu direktne podrške, ali je veoma važan i za senzibilizaciju društva po pitanju diskriminacije koja je vrlo prisutna. Svakako treba izdvojiti Fond za humanitarno pravo i Jukom (Jugoslovenski komitet pravnika za ljudska prava), ali i organizacije koje rade u lokalnoj sredini, kao što su Odbor za ljudska prava Bujanovac, Odbor za ljudska prava Negotin i druge.

Treba pomenuti i važnost postojanja organizacija koje imaju programe ciji je cilj suocavanje sa prošlošću, kao što su Odbor za gradansku inicijativu iz Niša, Gradanski parlament Srbije iz Cacka, Medija centar Beograd, i druge.

Regionalna (prekogranicna) saradnja je takode slabo pokrivena. Vecina organizacija koje su imale saradnju sa organizacijama iz susednih zemalja (a retke su) ili programe koji se odnose i na susedne zemlje, fokusirali su se na Rumuniju, Bugarsku i/ili Madarsku. Tek nekoliko organizacija se fokusira na jednu ili više zemalja bivše Jugoslavije i to vide kao jedan od svojih prioriteta. Nekoliko organizacija je izrazilo želju za saradnjom sa organizacijama iz zemalja bivše Jugoslavije i potrebu za kontaktima s njima.

Potrebe i pouke

Veci deo ovog istraživanja je radeno u vreme dok je CNA pripremao jedan od osnovnih treninga iz nenasilne razrade konflikata. Za taj trening smo primili oko 160 aplikacija, od cega je preko 100 bilo iz Srbije. Malo nas je zabrinulo toliko interesovanje, kako smo u mogucnosti da prihvatimo samo 20 aplikacija po treningu.

S obzirom na broj i spektar problema u društvu, *obrazovanje iz nenasilne razrade sukobaj*e svakako jaka potreba, kao i s obzirom na interesovanje koje postoji. Postojeci kapaciteti u Jugoslaviji su nedovoljni da odgovore na sve zahteve, tako da posebnu pažnju zaslužuje *obrazovanje multiplikatora*.

Od nekih NVO koje smo sreli eksplicitno smo culi potrebu za *radom preko granica*, narocito u okviru bivše Jugoslavije. Takav rad smatramo nephodnim, u cilju razgradnje predrasuda i nepoverenja koji postoje, uspostavljanju komunikacije i otvaranju dijaloga. Važna dimenzija prekogranicnih susreta i saradnje je efekat senzibilizacije za nasilje u društvu koji proizilazi iz spektra razlicitih iskustava i percepcija dogadaja. To podrazumeva ne samo susret rekreativnog karaktera ljudi razlicitih nacionalnosti, "drugih strana", vec pažljiv i konstruktivan pristup otvaranju tema oko kojih sukob postoji.

Procenjujemo da je jako važno raditi na *obrazovanju o razlicitim kulturama* sa kojima i pored kojih živimo. Potrebno bi bilo ohrabriti izdavacke kuce da prevode i objavljuju prevode dela sa jezika manjina i susednih nacija na srpski jezik.

Akcije nevladinih organizacija su medijski uglavnom slabo propracene, što zbog neupucenosti ili nezainteresovanosti medija, što zbog neobaveštavanja medija od strane NVO-a ili nedostaka veština NVO -a prezentacije svoga rada široj javnosti. Od važnosti nam se čini *obrazovanje ljudi iz medija i NVO-a* jednih o drugima, radi širenja i jacanja kruga ljudi i organizacija koje razumeju i podržavaju delovanje na izgradnji mira i gradanskog društva.

Takode smatramo da bi bilo dobro *podržati saradnju medu NVO*. Primetna je cesta atmosfera konkurencije medu NVO, koja sprečava plodotvornu saradnju i razmenu informacija i iskustava, a nadasve medusobnu podršku. Želimo da napomenemo da rešenje ovog problema ne vidimo u formiranju glomaznih NVO-mreža sa velikim brojem članica, kako su te mreže cesto osudene na propast jer su samo formalnog karaktera, vec smatramo potrebnim raditi na obrazovanju o gradanskom društvu čija osnova jeste saradnja, razmena informacija i medusobna podrška.

Veliki broj organizacija koje smo sreli izrazile su potrebu za obrazovanjem iz timskog rada, kao osnovom saradnje.

Pored saradnje medu NVO, vidimo potrebu za podrškom saradnje medu predstavnicima/ama medija, vlasti, NVO, i drugih predstavnika/ca gradanskog društva. Kao uspešnu strategiju vidimo medusobno bolje upoznavanje i izgradnju odnosa medu ovim grupama.

Smatramo važnim uticati na ministarstvo prosvete i druge nadležne organe da brže i temeljnije sprovedu *reformu obrazovanja*, i da obrate posebnu pažnju na izmenu obrazovnog programa koji je trenutno bez senzibiliteta za manjine, uloge polova u društvu, ljudska prava i prava dece, nasilje u društvu. Posebno bi nas radovala transformacije društvene vrednosti jako prisutne u školskim udžbenicima "život dati za domovinu" u neku od vrednosti društva koje je trajno opredeljeno za kulturu mira i nenasilja.

Ovom prilikom bismo preporučili organizacijama i pojedincima van ovih prostora da, ukoliko žele da pruže podršku lokalnim inicijativama u izgradnji gradanskog društva i trajnog mira, *oslušnu lokalne potrebe i okolnosti*, i izbegnu scenario u kome programi postaju usmereni ka njima samima, a ne ka ciljnoj grupi i potrebama lokalnog stanovništva.

Niko ne može za ljude iz ovog regiona igraditi trajan mir i suociti ih sa prošlošću. Oni to moraju sami uz podršku svih ljudi dobre volje.

Posebno bismo istakli hitnu potrebu ovog društva da se ne koncentriše samo na gašenje požara koji su nastali, vec da kao svoj prioritetan zadatak *vidi prevenciju paljenja novih požara*.

Uloga CNA u izgradnji mira

Centar za nenasilnu akciju svakako vidi svoju ulogu u podršci *mirovnom obrazovanju* gde su naši kapaciteti i kompetencija najizraženiji. Kao i do sada, organizovaceo treninge iz nenasilne razrade sukoba i pokušati da odgovorimo na postojeće potrebe i pristigle zahteve. Ucesnici/e naših treninga su ljudi aktivni u NVO, medijima, politickim strankama, prosveti, iz zemalja bivše Jugoslavije. U skladu sa procenjenim potrebama smatramo važnim sva cetiri nivoa koja trening pokriva:

- rad na tehnikama i veštinama nenasilne razrade konflikata (nenasilna komunikacija; timski rad i donošenje odluka; razumevanje, analiza i razrada sukoba; itd.)
- senzibilizacija za nasilje u društvu i razgradnja medunacionalnih i drugih predrasuda (uspostavljanje komunikacije i pružanje prilike ljudima da cuju drugu stranu)
- osnaživanje ljudi da aktivno deluju u svojoj lokalnoj zajednici i društvu i da adekvatno reaguju na nasilje i kršenje svojih prava i prava svojih sugradana/ki
- povezivanje i umrežavanje ljudi kako iz razlicitih zemalja bivše Jugoslavije, tako i iz razlicitih sfera javnog delovanja (NVO, mediji, politicke stranke, prosveta) i podrška njihovoj medusobnoj saradnji

Otvaranjem ureda u Beogradu i širenjem svojih kapaciteta intenzivirali smo svoj rad i imamo priliku da odgovorimo na više zahteva za treninge. No, kako nismo u mogućnosti da zadovoljimo potrebe svih zainteresovanih, našu ulogu posebno vidimo u *obrazovanju multiplikatora*, odnosno u organizovanju i razvijanju programa *Trening za trenere/ice*, uz posvećivanje posebne pažnje selekciji ucesnika/ca.

Važan segment našeg rada je upravo *podrška* mirovnim grupama i pojedincima/kama koji/e žele da rade na izgradnji mira, nenasilnoj razradi sukoba i senzibilizaciji društva za nasilje koje nas okružuje. Ured u Beogradu nas čini prisutnijim u ovom delu regiona bivše Jugoslavije, odakle nam najviše zahteva za treninge i pristize, i možemo lakše da odgovorimo na zahteve za podrškom.

Smatramo da je za naš rad važna veća *prisutnost u javnosti*, u cilju uključivanja većeg broja ljudi u diskusije na teme na kojima se obično nosimo na treninzima.

Posebnu ulogu ureda u Beogradu vidimo u radu na *suocavanju sa prošlošću, razgradnji predrasuda* koje postoje prema drugim nacijama / etničkim grupama, ukazivanju na diskriminaciju i ostale vidove nasilja prisutnih u društvu. Smatramo da bi ovakav rad bio lakše prihvaćen od strane javnosti ukoliko bi njegovi nosioci bili upravo lokalni ljudi.

Narocito u ovom segmentu vidimo važnost i imamo potrebu za saradnjom sa drugim grupama sa ovih prostora sa kojima delimo vrednosti (Gradanski parlament Srbije - Čačak, Odbor za građansku inicijativu - Niš, Most - Beograd, Centar za građanske inicijative - Kolašin, Fond za humanitarno pravo - Beograd, Žene u crnom - Beograd, Jukom - Beograd su samo neke od njih).

Cinjenica da je CNA organizacija koja nije nacionalna, već ima urede u Beogradu i Sarajevu u kojima rade i radili su ljudi iz raznih zemalja bivše Jugoslavije je mnogim sagovornicima/ama bila značajna jer predstavlja pravu retkost. Štaviše to je istovremeno i konkretan primer regionalne saradnje, komunikacije i zajedničke izgradnje mira koje time i direktno promoviramo.

Ovo istraživanje je od neprocenjive vrednosti za CNA, kako smo imali priliku da lično upoznamo veliki broj NVO i ljudi aktivnih u njima, a i da steknemo bolju sliku o situaciji u lokalnim zajednicama.

Zahvaljujemo svim pojedincima/kama sa kojima smo se sreli u toku ovog istraživanja na gostoprimstvu, vremenu i veoma korisnim razgovorima.

Trodnevni trening u Štrpcu

Štrpce, od 13. do 15. decembra 2001.

Na poziv OSCE-ovog Ureda za demokratizaciju u Štrpcu, Kosovo, dvoje članova CNA tima (Ivana Franović iz beogradskog ureda i Nedžad Horozović iz sarajevskog) su održali kratak trodnevni trening na temu "Uvod u nenasilnu razradu sukoba" od 13 - 15. 12. 2002. Učesnici/e treninga bili su ljudi mahom iz Štrpca, ali i iz Gnjilana i Kamenice (Kosovo), svi srpske nacionalnosti, sem jednog ucesnika romskog porekla, starosne dobi od 23-36 godina. Većina njih je aktivna u mladim i novonastalim nevladinim organizacijama, ali je bilo i pojedinaca/ki koji nisu članovi/ce organizacija, već koji sebe vide kao aktivne članove zajednice u kojoj žive.

Štrpce je jedna od srpskih enklava na jugoistoku Kosova, na čijoj granici sa Makedonijom se nalazi Šar planina. Opštinu Štrpce čini 16 sela, od toga u 7 živi srpsko stanovništvo, u 4 albansko, dok je 5 sela nekada bilo mešovito, ali su se nakon rata stanovnici albanskog porekla vratili samo u dva. Postoji jasna granica između ove dve zajednice (albanske i srpske) na kojoj se nalaze kontrolni punktovi KFOR-a. U srpskom delu opštine pored Srba/Srpkinja živi

i nekoliko romskih porodica. Veliki broj stanovnika/ca ove enklave su interno raseljena lica iz drugih mesta na Kosovu (iz Prizrena, Uroševca, Prištine).

Njihova sloboda kretanja je ograničena, kako mogu izaci iz enklave samo uz pratnju KFOR-a. Postoje organizovani konvoji (naziv za autobuse koji idu uz pratnju naoružanih vojnika KFOR-a) nekoliko puta nedeljno koji idu do uže Srbije, Kosovske Mitrovice i Makedonije. Medutim, veoma je vidljiva izolovanost u kojoj ljudi tamo žive. Pored ograničene slobode kretanja, u ovoj enklavi postoje brojni socijalni i ekonomski problemi (veliki je broj nezaposlenih, a privrede skoro da i nema). Veliki problem je i nedostatak električne energije, kako su restrikcije struje konstantne i nekad se dešava da je ima samo po sat-dva dnevno. Više informacija o ovoj enklavi i opštini Štrpce možete naći u iscrpnom OSCE-ovom izveštaju "Municipal profile: Štrpce/Shtërpçë" ("Profil opštine Štrpce/Shtërpçë") iz septembra 2001 (kopija izveštaja takode dostupna na zahtev od CNA).

Poziv da uradimo kratak trening za ljude u Štrpcu dobili smo kratko nakon našeg osnovnog treninga održanog u Ulcinju na kome je učestvovala jedna osoba iz Štrpca, od koje smo imali priliku da više čujemo o situaciji u toj enklavi. Poziv nas je svakako obradovao i postavili smo ga za jedan od svojih prioriteta, što je kao posledicu imalo odlaganje nekih drugih planiranih aktivnosti. Zauzela nas je informacija koju smo dobili od ljudi iz OSCE-a da smo prva organizacija koja im je odgovorila potvrdno na poziv iako su nekoliko meseci pokušavali da nadu nekoga ko bi im održao trening iz nenasilne razrade sukoba.

Ovaj trening je za nas svakako jedno veoma vredno, važno i lepo iskustvo. U toku samo tri radna dana koja smo imali na raspolaganju trudili smo se da pokrijemo što više elemenata važnih za razumevanje sukoba i senzibilizacije za nasilje. U tome smo imali veliku podršku grupe učesnika/ca koji su bili veoma motivisani za rad i spremni da radimo i po nekoliko sati duže nego što je bilo planirano. Teme koje smo pokušavali da pokrijemo na radionicama bile su: nenasilna komunikacija, timski rad, nasilje, percepcija, razumevanje sukoba, moc. Iako u toku rada nismo insistirali da kao primer sukoba uzimamo postojeći i trajni sukob na Kosovu, sami/e učesnici/e su ga se veoma često doticali, iz čega smo videli jaku potrebu i spremnost da se na razradi tog sukoba radi.

U Štrpce smo otišli sa malo sumnje u rad sa skoro jednonacionalnom grupom i svrhom tog rada. Medutim, ovo iskustvo nam je pokazalo da je jako vredno početi sa radom na preispitivanju odgovornosti za prošlost i nasilje u nacionalno homogenoj grupi, kako se pokazalo da su se ljudi osećali dovoljno sigurno da kritikuju "sopstvenu stranu", a bez automatske potrebe za odbranom. Iznenadila nas je i atmosfera u grupi učesnika/ca gde nismo morali mnogo vremena da posvetimo dogovoru o radu i ophodjenju jednih prema drugima, kako su sami učesnici/e pratili proces i vodili računa o njemu, pazili ko se javlja za rec, i veoma vodili računa jedni o drugima, čak nije bilo ni uobicajenih "nestašluka" tipa dobacivanja, šuškanja dok neko govori, zadirkivanja, iako je to velikoj većini grupe bilo prvi put da učestvuju u interaktivnoj radionici.

Svakako, efekti trodnevnog rada ne mogu biti veliki, no za nas je velika sama činjenica da su učesnici/e komentarisali kako im je mnogo značilo da na novi način i iz drugog ugla pogledaju na sveprisutan konflikt na Kosovu i da žele još da rade na tome. Radovali su nas komentari pojedinaca/ki da vide da i oni sami mogu na neki način da doprinesu razradi sukoba. Mnogi su nam rekli da imaju osećaj da su malo zaboravljeni, i zahvaljivali nam što smo došli u Štrpce. Mi svakako zahvaljujemo lokalnom osoblju OSCE-ovog ureda u Štrpcu koje nas je pozvalo, i organizovalo nam put do Štrpca (iz sigurnosnih razloga put do Štrpca je moguć uz pratnju KFOR-a, ili u vozilima OSCE-a ili drugih međunarodnih organizacija).

Poslednjeg radnog dana, iako je bila slava velikom broju učesnika/ca, imali smo utisak da niko ne želi kraj treninga. Uveče su nam priredili žurku u lokalnom kaficu i kad smo jako kasno vec morali da odemo da se malo odmorimo pred sutrašnji put kući, nisu hteli da nas puste, iznova i iznova se pozdravljajući sa nama. Cela situacija nas je jako potresla.

Ovo nam svakako govori koliko ima ljudi koji su spremni da se nose sa prošlošću, ali im je potrebno jako mnogo podrške, prihvatanja i razumevanja.

Zahvaljujemo svim uesnicama i uesnicima od kojih smo jako puno naučili, jer smo iz ovog treninga i mi izašli veoma osnaženi i motivisani za dalji rad, kako smo imali priliku da još jednom uvidimo koliko mirovni rad ima smisla, koliko je neophodan i važan. A definitivno najveća satisfakcija u ovom radu koji nekada izgleda kao borba sa vetrenjacama jeste upravo podrška ljudi sa kojima radimo i osećaj da jesmo korisni.

OSTALE AKTIVNOSTI

Regionalni susret u Grožnjanu

Evaluacija i planiranje aktivnosti projekta »Doprinos komunikaciji u podijeljenim zajednicama - regionalni odaziv za južnu Srbiju i Makedoniju«

Grožnjan, 19. do 24. februara 2002. godine

Na regionalnom sastanku održanom u Grožnjanu od 19. do 24. februara 2002. godine učestvovala su dva-e člana-ice CNA, Nenad Vukosavljević i Helena Rill.

Regionalni sastanak je imao za cilj evaluirati održane MIRamiDA-e na jugu Srbije (kod Medvede, Bujanovca, te u Makedoniji - u Ohridu i Skopju), MIRamiDA Plus u Grožnjanu, razmeniti iskustva, videti šta je naučeno, kakve potrebe postoje u regiji, te šta se može učiniti... Namenjeno je za timove MIRamiDA u Sijarinskoj i Bujanovackoj Banji, Ohridu, Skopju, za tim MIRamiDA Plus u Grožnjanu, organizatore tih MIRamiDA, ostale saradnike/ce na projektu, te saradnike/ce zainteresovane za regionalnu saradnju. CNA je bilo bitno da da podršku samom projektu i prijateljima u Regionalnom centru u Grožnjanu i da iskoristi priliku za razmenu po pitanju pristupa mirovnom radu.

U okviru programa bilo je planirano da se u prva dva dana stavi fokus na evaluaciju projekta za timove i organizatore, a za one koji nisu bili uključeni u projekat direktno, tematski razgovori u malim grupama, te nakon toga razmena iskustava - analiza situacije u regiji i šta se može učiniti u budućnosti. Usled kašnjenja mnogih i pristizanja koje se proteglo na 3 dana, vremenski plan je poremećen i time znatno smanjeno raspoloživo vreme za pitanja koja proisticu iz evaluacije projekta, kao i iskustava drugih organizacija.

Razgovaralo se o poukama do kojih su došlo nakon evaluacije projekta, kao što su: "stalno imati na umu: mi ljude osnažujemo za aktivizam (za što? gdje je transformativna izgradnja mira?)", "sagledati potrebe sudionika - integrirati akcijski orijentiran fokus na njihove životne probleme"... Takođe je bilo reci kako i ko od uesnika-ca može doprineti "promeni" situacije u regijama Makedonije i južne Srbije.

Ovaj sastanak je podstakao članove/ice CNA da razmene misli o različitim pitanjima poput - osnaživanje/preispitivanje (osnaživanje po svaku cenu u obliku "tapšanja po ramenu" i/ili konstruktivna kritika kao oblik podrške), kakva su iskustva drugih, koga pozivati kao uesnike na osnovnim treninzima? Ovim se susretom inicirala i priča o razlicitostima i slicnostima rada ljudi iz dve organizacije koje se bave izgradnjom mira - CNA i CMSa. Pitanje pristuparadu na izgradnji mira, koliko je on podređen osnaživanju i/ili preispitivanju, koliko se radi s motivisanim, odnosno nemotivisanim ljudima, o ciljevima, trenerima itd. je bilo otvoreno, ali nije bilo temom samog sastanka. Medutim, o nekim pitanjima iniciranim sastankom neki članovi-ice CNA i CMS-a diskutuju i razmenjuju iskustva i razmišljanja i sada putem e-maila.

Očekivanja člana/ice CNA od ovog susreta su se zasnivala na potrebi za više razmene iskustava i razgovora o pristupima i strategiji izgradnje mira, dok je nekim uesnicima-ama ovo bila važna prilika da se cuju i vide ljudi i njihova konkretna iskustva u sprovođenju aktivnosti, što su dve različite razine.

Godišnja konferencija Centra za izgradnju mira

Bern, 28. februar 2002.

Centar za izgradnju mira (Centre for Peacebuilding - KOFF), projekt Švajcarske mirovne fondacije (Swiss Peace Foundation), organizovao je svoju prvu godišnju konferenciju 28. februara u Bernu, Švajcarska. Tema konferencija je bila "Izgradnja mira nakon rata". Konferencija je okupila članove/ice i partnere KOFF-a: švajcarske nevladine organizacije koje rade na izgradnji mira i razvoju, Ministarstvo spoljnih poslova, Odel za razvoj, univerzitet itd. Glavna ideja konferencije je bila fokusirana na proces izgradnje mira nakon što su potpisani mirovni sporazumi.

CNA je bio pozvan da da svoj doprinos konferenciji u ulozi referenta/ice. Jutarnji panel konferencije je imao četiri ključna govornika/ce: Jon Cortina, Jesuit University El Salvador; Ivana Franovic, CNA Beograd/Sarajevo; Yvonne Buschor, Fastenopfer, Švajcarska; Peter Maurer, Political Department IV, Švajcarska. Diskusija se uglavnom odnosila na probleme i prepreke u procesu izgradnje mira u posleratnim društvima i na ulogu spoljnih faktora.

Posle podne je bilo organizovano šest radionica na različite teme: 1. humanitarna pomoc / ne cini loše; 2. komisije za pravdu/istinu; 3. deca/mladi i izgradnja mira, 4. ponovovna izgradnja/jacanje nenasilnih sredstava/kapaciteta rešenja konflikata u u društvu; 5. politicka uloga Švajcarske u izgradnji mira; 6. ekonomija i izgradnja mira. Volonterka CNA je ucestvovala u četvrtoj radionici i imala kratak input o radu CNA.

Za vreme konferencije otvorena su i diskutovana mnoga važna pitanja i problemi, kao što su: uloga spoljnih ucesnika u posleratnom društvu, nacini jacanja lokalnih kapaciteta u procesu izgradnje mira i podrška lokalnim grupama, uloga vojnih mirovnih snaga i dr. Naravno, jednodnevna konferencija prilicno ogranicava dubinu diskusije, ali samo okupljanje veoma razlicitih ucesnika/ca (nevladinih organizacija, akademika, predstavnika vlade) koji mogu da doprinesu procesu izgradnje mira i zajednicka diskusija medu njima je od velikog znacaja.

Osim konferencije, vreme provedeno u Bernu je takode predstavljalo mogucnost za susret s ljudima posvecenim mirovnom radu i za vrlo interesantne i korisne razgovore s Natashom Zupan iz KOFF-a, Rolandom Salvisbergom iz Švajcarskog ministarstva inostranih poslova, Ueli Wildberger iz Foruma za mirovnu edukaciju (Forum fuer Friedenserziehung) i mnogim drugim. Takode je bilo interesantno videti i razgovarati o tome kako multietnicko i multijezičko društvo funkcioniše u Švajcarskoj.

PLAN AKTIVNOSTI

Krajem decembra prošle godine na zajednickom sastanku clanova-ica CNA dogovoren je plan aktivnosti za 2002. godinu, kao i raspodela timova i odgovornosti za pojedine aktivnosti.

Za pocetak godine planirano je sledeće:

- Poseta mirovnim organizacijama u Engleskoj i Severnoj Irskoj na poziv Committee for Conflict Transformation Support iz Londona u februaru;
- Ucešće na konferenciji "Building peace after war" (Izgradnja mira nakon rata) na poziv The Centre for Peacebuilding (KOFF) krajem februara u Bernu, Švajcarska;
- Ucešće na regionalnom sastanku i evaluaciji projekta "Doprinos komunikaciji u podijeljenim zajednicama - regionalni mirovni odziv za južnu Srbiju i Makedoniju" u MIRamiDA Regionalnom centru u Grožnjanu.

Planirane aktivnosti za ciju je organizaciju zadužen CNA ured u Beogradu su:

- Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata, od 12-22. aprila 2002.

- Sprovođenje projekta Suočavanje s prošlošću kojim bi se u četiri različita grada Srbije vodile tribine u cilju suočavanja građana sa sopstvenom odgovornošću u proteklim događajima u Srbiji. Početak sprovođenja ovog projekta predviđen je za maj.
- Prevođenje i izdavanje Priručnika za trening iz nenasilne razrade konflikata za rad s odraslima "Nenasilje?" na albanski jezik planirano je za maj.
- Program Trening za trenere će u 2002. godini obuhvatiti šest faza, od ukupno osam:
 - o faza I: prvi desetodnevni trening od 5. do 15. VII.
 - o faza II: follow-up sastanci tokom avgusta.
 - o faza III: drugi desetodnevni trening od 24. VIII do 2. IX.
 - o faza IV: petodnevni trening od 25. do 30. X.
 - o faza V: follow-up sastanci tokom novembra
 - o faza VI: petodnevni trening od 13. do 18. XII 2002.

Plan aktivnosti sarajevskog ureda CNA izgleda ovako:

- Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata 1, trebalo bi da se održi od 19. do 29. IV.
- Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata 2, u maju. Bio je planiran za mart mesec, ali zbog nedostatka finansijske podrške trening je odložen.
- Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata 3, plan je da se održi od 26. VII do 5. VIII.
- Sastanak umrežavanja - od 23. do 27. XI 2002.

PRILOG

O toleranciji i govoru mržnje

Helena Rill

("da i komšijina krava bude živa i zdrava")

Promene koje su usledile nakon 5. oktobra padom stare vlasti i Slobodana Miloševića, te dolaskom nove, nisu mnogo uticale na jezik mržnje koji je i dalje prisutan u svakodnevnom životu, a često je i deo javne komunikacije.

Šovinistički grafiti, napadi na verske i etnicke zajednice, vredanja po osnovama nacionalne, verske, seksualne pripadnosti cine jezik mržnje nimalo slabijim, s tim što on, cini mi se ponekad, iz svog besa, osecaja ugroženosti i nemoci postaje još teži i jaci, pogotovo kao reakcija kad se cuje poziv građanima/kama Srbije/Jugoslavije da se suoce sa svojom odgovornošću i sa zlom koje je bilo ucinjeno u njihovo ime.

Ilustracija ovog su tribine koje su, samo u jednoj sedmici, bile otkazane, odnosno pomerene zbog pretnji i anonimnih dojava i to:

- a) da će zgrada Tehnickog fakulteta u Cacku biti "kamenovana" ukoliko u njoj bude održana tribina na temu "*Istina i odgovornost*" i
- b) da je u Domu omladine u Beogradu gde je trebalo da pocne tribina Postpesimista "*Preteci fenomeni - tolerancija*" podmetnuta bomba.

Kad sam prvi put cula "preteci fenomeni - tolerancija", pitala sam se zašto bi toleranciju neko doživeo kao nešto pretece, pogotovo što dolazim iz sredine, kao što je Vojvodina, gde se ta rec stalno negde cuje, pogotovo za potrebe politickih govora, jakanje politickih pozicija i nekih drugih slicnih svrha. Utisak mi je, u momentima malodušnosti, da je ta rec toliko vec izlizana od upotrebe u petparackim frazama da se ne može doživeti opasnom i da se zaboravlja na njenu suštinu. Ali prevarila sam se. Tolerancija postaje opasna za neke, što je pokazano ovom anonimnom dojavom o postavljenoj bombi i to mi nešto govori: to, po meni, znaci da je objavljen otpor, borba protiv jezika mržnje, a da su nosioci tog jezika uplašeni zbog toga i da se osecaju ugroženim.

Zašto tolerancija postaje opasna? Moja pretpostavka jeste da joj se daje konacno na važnosti u svojoj biti, vraća je na svoje osnove, tera na preispitivanje, pa i na suocavanje sa sobom i svojom odgovornošću... Na žalost, ja često čujem da "tolerancija podrazumeva trpeljivost prema mišljenjima, uverenjima i ponašanjima sa kojima se ne slažemo", da je to neki vid trpljenja, te da svi, kao, živimo u sreći i slozi. Sem toga, čujem je najčešće u kontekstu nacionalne i verske tolerancije, ali gde je njena uloga u odnosu na one koji drugacije misle, koji su drugacijeg porekla, seksualne orijentacije?

Šta doživljam kao bit tolerancije? Toleranciju vidim kao nešto mnogo zahtevnije nego trpljenje, koje mi se čak čini više nego opasnim jer me podseca na guranje problema ispod tepiha, koje je izvor mnogih zala na ovim prostorima, ali i uopšte. Tacnije, tolerancija nije trpljenje. Tolerancija jeste aktivan odnos prema razlicitostima, njihovo uvažavanje i zahteva veliku angažovanost individue: preispitivanje, spoznavanje sopstvene odgovornosti, potreba, vrednosti, ideja, upoznavanja i ucenja drugih i njihovih razlicitosti. Lako je "biti tolerantan-a" kad isto/slicno mislimo i delimo iste vrednosti, ali šta se dešava kad to nije slučaj?

Imam utisak da tu kreće zacaran krug uzrocno-posledicne veze, koliko god to cudno zvučalo. Kao odgovor na jezik mržnje dolazi kampanja Tolerancija Saveznog ministarstva za nacionalne i etnicke zajednice, a onda se na tu kampanju nastavlja protutežom mržnje i tako opet kreće još jedan krug, s tim što mi se čini da je sve uži jer je država ta koja je dala konacno prvi put u toku ovih poslednjih 12 godina legitimitet: necu mržnju, hocu toleranciju.

Kampanja Tolerancija Saveznog ministarstva za nacionalne i etnicke zajednice, predstavljena na tribini "Preteci fenomeni - tolerancija", obecava i daje nadu da se u Jugoslaviji nešto menja zauzevši stav države prema mržnji dajući prioritet kulturi razlicitosti. Kampanja je dugorocnog karaktera i zapocela je sa televizijskim spotovima koji su upečatljivi s animacijama, lako prihvatljivi i s porukom koja vrlo brzo ulazi u uši. Jedna od poruka spota u kojoj je glavni akter kravica zbog izreke, jako popularne u narodu, "da komšiji crnke krava" jeste: "da i komšijina krava bude živa i zdrava". Pored ove, postoji još jedna poruka: "Tolerancija. Ne košta ništa, a puno vredi". Ovakve poruke se mogu videti na bilbordima po Beogradu. Planirano je, po recima pomocnice saveznog ministra za nacionalne i etnicke zajednice, Jelene Markovic da se ova kampanja dalje razvija tokom sledece 2 godine, kao i da bude prisutna u školama u okviru nekih programa.

Kakvog je efekta ova kampanja? Može se ilustrovati jednom pričom. Na pijaci pita čovek prodavacicu za tezgom da li ima odredenu vrstu caja, na šta mu ona odgovara da nema, ali da ga ima jedna gospoda koja prodaje za drugom tezgom pa da se njoj obrati. Na to zacudeni čovek upita: "Pa, vi mene šaljete vašoj konkurenciji?", a ona ce na to: "Ne košta ništa, a puno vredi".

Ova tribina "Preteci fenomeni - tolerancija" puno mi je rekla - koliko je mržnja još jaka na ovim prostorima, koliko treba snage za borbu protiv nje, koliko je važan korak koji je država nacinila u pogledu tolerancije, kako u vladi, odnosno Ministarstvu postoje mladi ljudi koji veruju u ono što rade i bore se za to.

Da se ne lažemo. Ništa ne ide na brzinu. Na krajnji rezultat je potrebno cekati nekoliko godina, pa i decenija. Ali treba i aktivno pristupiti problemu.

CNA veoma pozdravlja povratne informacije, sugestije,
pitanja i kritike u vezi sa ovim izveštajem i našim radom uopšte.
Vaša razmišljanja su nam od pomoci!
Hvala vam.

Zahvaljujemo se svima koji su podržali projekat KURVE Wustrow - Centar za nenasilnu akciju, finansijski ili svojim angažovanjem koje je omogućilo ovaj projekat i pomoglo da se osigura njegova primena kao i svima onima koji su bili sa nama u svojim mislima.

POSEBNO HVALA:

Auswärtiges Amt - German Federal Ministry of Foreign Affairs
Berghof Stiftung & Berghof Research Institute for Creative Conflict Management
Cara Gibney
Celia McKeon
Centar za mirovne studije Zagreb
Centre for Peacebuilding (KOFF)
Committee for Conflict Transformation
Conciliation Resources
CNA office in Sarajevo
Deutsche Friedensgesellschaft Vereinigte Kriegsgegner - DFG VK Bielefeld
Internationale Ärzte zur Verhütung des Atomkrieges - IPPNW Deutschland
Martina Fischer
Menschenrechtsreferat des Diakonischen Werkes
Natascha Zupan
Nina Vukosavljevic
OSCE Democratisation Office in Strpce
Quaker Peace and Social Witness BiH (QPSW BiH)
Quaker Peace and Social Witness London
Towae Stiftung
svim ucesnicima i ucesnicama treninga

Ivana Franovic
Milan Colic
Helena Riil

za Centar za nenasilnu akciju

u Beogradu, marta 2002.

Ovaj izveštaj može se slobodno distribuirati uz znanje izvora.